

Եւրոպական բոլոր մեծ պետութիւններէ համար, նա բանալի է համաշխարային ազդեցութիւն ձեռք բերելու և նշանաւոր դեր խաղալու համար: Այժմ, երբ Գերմանիան մուտք գործեց Պալատինա և հաստատեց գերմանական տարրի հեղինակութիւնը Փոքր-Ասիայի նոսր, շոշափեւի դարձաւ այդ երկրի մեծ քաղաքական և պատմական դերը:

Սակայն նուաճումները և փոխադարձ ազդեցութիւնները սահմանները որոշելու միջոցին՝ մի հանգամանք մնում է առանց ուշադրութեան, — դա այն տարրերի վիճակն է, որոնք ապրում են Առաջաւոր Ասիայի ընդարձակ տարածութեան վրա: Այդտեղ կուտակված են բազմաթիւ ազգեր, որոնք կազմում են մի ազգաբաղական խոշոր մուգէ ու մ և որոնք բարեփոխել կամ հալել առևտրական շահերի անունով ամենին հեշտ չէ: Այդտեղ անհրաժեշտ է գործունէութեան ուրիշ եղանակ, այդտեղ կարեւոր են վարչական և բարոյական ազդեցութիւններ և բեֆօրմներ: Եթէ առևտրում և արդիւնաբերութիւնը — պրոյեկտներ են, որոնց անունով եւրոպացիները մուտք են գործում Առաջաւոր Ասիա, նրանք պէտք է հասկանան, որ կան աւելի խոշոր պրոյեկտներ, այն է՝ ազգաբնակչութեան դարգացման և կուլտուրական առաջադիմութեան պրոյեկտներ, որոնք անտես են աւելում միայն այժմ և այդ պատճառով հարուստ երկրներ դարձել է աւաղակութեան և բարբարոսութեան ասպարէզ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐԵՐ ԲԱԳՈՒԻ ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

III

Հացի խնդիրը ոչ միայն առևտրական աշխարհում, այլ ամեն մի ասպարէզում մեծ դեր է խաղում: Գոյութիւն ունենալու համար անհրաժեշտ է միջոց՝ այդ գոյութիւնը պահպանելու, նրա բնական և անխնայաբեր պահանջներին լրութիւն տալու համար: Պէտք է միջոց, միջոց չը կայ: Կեանքը պատրաստի միջոց չէ տալու: Մարդկային հասարակութիւնը դեռ շատ հեռու է ցանկալի վիճակից: Նա չը գիտէ ապրել իր անհատներին իւրաքանչիւրի համար: «Ամենքը մէկի, մէկը ամենքի համար» գաղափարը դեռ մատչելի չէ այդ հասարակութեան: Հէնց այդ պատճառով հասարակութեան ամեն մի անդամ դատապարտված է դեռ իր գոյութիւնը պահպանելու մասին հոգալ, աշխատել և մաքառել:

Կոտորելիներ, հասարակութեան այդ աղը, միւս անդամներին նման պէտք է նոյնպէս հացի խնդրին ժառն մտածէ, թէ ոչ: Այդ ըստ երևութիւն, «օտարութիւն» հարցը յաճախ վիճաբանութեան նիւթ է դառնում և տարբեր որոշումներ ընդունում: Մայրաքաղաքներ՝ գաղափարի տեսակետից գտնում են, որ իսկական խնդրիւնը համարձակութիւն է: Նա ամեն բան՝ թէ մասնագիտութիւն, թէ պաշտօն, թէ հասարակական դերը պէտք է զոհ գաղափարի համար, պէտք է առաջնորդի բարոյական որոշ սկզբունքներով, ծառայէ նպատակին, հաւատարմի մնայ իր կոչման և այլն և այլն: Այդ խնդրն ըստ ին-

քան և՛ ցանկալի, և՛ դժուր է, սակայն, դժբաղդաբար, իրողութիւնն է: Իրականութիւնը մեզ շատ հեռու է տանում:

Մի կողմ լողնելով հասարակութեան աղբիւր՝ այն անշահ բացառութիւնը, որ ամեն ժամանակ և ամեն ազգի մէջ ապրել ու դժուր է գաղափարի համար — մեծամասնութիւնը, սակայն, դատապարտված է եղել «հացի խնդրին» գերի լինելու... «Հացի խնդրին» կամ աւելի լաւ է ասել ճիւղական միջոցներին շնորհիւ չէ արդեօք, որ հարկւրաւոր-հազարաւոր խնդիրներ ոյծներ հարկադրված են լինում իրանց թանկագին ժամերը վաճառել այս կամ այն հարստահարիչին... Նոյն «միջոցները» չեն արգելում այն սոսկալի խոչընդոտները, որ տաղանդը քարացնում, ընդունակին բխցնում, գործին անպէտքեցնում, այլասեռում են: Այլըն առաջ չունենալ իրականութեան անհեթեթիւ խնդիրները թողնող այս ակներև փաստերը, կը նշանակէ ինքնահալածութիւնով դժգոյս:

Ուղեւորներ, չուղեւորներ պէտք է ճիւղականի մասին մտածել, հարկադրված ենք հացի խնդրին՝ համար հոգ տանել: Բայց ինչպէս, մինչև որ աստիճան պէտք է անձնատուր լինել դրան — անհայտ գլխաւորը կէտը, որ մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է խիստ ուշադրութեան առնել: Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ «հացի խնդիրը» միջոց է, նպատակ չէ, և չը պէտք է լինի, սակայն, տարաբաղադրաբար, ներկայումս նիւթական միջոցը դարձել է նպատակ, մի անսահման, անունը նպատակ:

Հազարներ ունեցող դառնում է հարկւր հազարների տէր, հարկւր հազարների տէր՝ միլիոնների տէր, բայց այնուամենայնիւ մարդկային ազատութիւնը չէ սահմանափակվում: Որքան շատ է դիզում, որքան շատ միջոցների տէր է դառնում, այնքան աւելի և աւելի է ազատ, աւելի և աւելի դիզել է ցանկանում, որի հետ, կարծէք, սերտ կերպով զուգընթացում է և «հոգեկան գոտարձութիւնը» և «կեանքի նպատակը»...

Հարկւրաւոր միլիոնատերերից որ մէկը կարողացաւ կատարելապէս սխալվել, որ մէկը վերջական դրեց հարստութիւնը դիզելուն, որ մէկը նոյեկան միլիոնարութիւն, խոզի հանդուստութիւն որոնցից որ դիզած հարստութիւնը, կապիպալը նպատակայարմար գործադրելու մէջ: Եւ ոչ մէկը: Իրողութիւնը այդ է վկայում: Բնականաբար այդ են ապացուցանում: Կապիտալը ձգտելով միշտ դէպքի կապիտալ, մասնաւոր անհատների մօտ աւելի և աւելի կուտակվելով՝ աւելի ոյծ է ներկայացրել ի վնաս մեծամասնութեան — կապիտալի ստեղծող և պահպանող աշխատողներին... Այս է դառն իրողութիւնը: Հարստութեան ամենին հետ զուգընթացաբար, կարծէք բխցնում է մարդկային խնդիրը, քարանձաւ են մարդասիրական զգացմունքներ... Եթէ այս կամ այն միլիոնատէրը 2 որդեգիր է պահում, կամ 1000 բուրլի նուիրում է ուսումնարանի, մի 100 բուրլի բարեգործական նպատակներին, այդ չը պէտք է մեզ չփոխենք: Եթէ այդ աչքի է ընկնում, ճիշտագոյնութիւն վաստակում — այդ նրա համար է, որ նրանց նման ուրիշները այդքանն էլ չեն անում: Այս բոլորը, հաւատարմի ենք, քաջ յայտնի պիտի

լինի ամեն մի խնդիրներին, հետևապէս իրաւունք ունինք սպասելու, որ ամեն մի ասպարէզում — լինի այդ առևտրական, արդիւնաբերական, թէ արհեստագիտական, խնդիրները ձեռնարկելով որ և է դրոժ, չը պիտի ընթանայ նոյն շաւղով, ինչ շաւղով որ ընթանում է խիղճը մեռած, միջոցների մէջ խտրութիւն չը դնող հարստահարիչ առևտրականը: Ամենից առաջ ամեն մի ձեռնարկութեան մէջ — նա հանդէս պիտի դադ ինչպէս խնդիրներ, գործի խնդիրներին յատուկ աշխույժամբ և անաչառութեամբ: Այդ են պահանջում լոգիկան և բարոյականութիւնը:

Սակայն ցաւելով պէտք է խոստովանել, որ իրականութիւնը այստեղ, մեզանում, բոլորովին այլ պատկեր է ներկայացնում:

Ն. Կալման

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Հոկտեմբերի 25-ին

Ներկայ քաղաքին, երբ դրում ենք այս տողերը, մեր ժողովուրդը տառապում է հաց չը լինելուց: Անցնում էք հացափաճառների խանութներին մօտից, տեսնում էք խուր-խուր հաց խնդիրներ՝ մեծ, փոքր, ծառայ, արհեստաւոր, աշակերտ, մշակ, որոնք ժամերով սպասում են, բայց կամայից հացափաճառը, կամ աւելի ճիշդ՝ «մեր դուռնի» աստիճանը համարած մաշակին կամ բոլորովին հաց չէ տալիս և կամ մի լիտր խնդրողին՝ կէս լիտր, կէս լիտր խնդրողին՝ մի չարէք կիսափի, խմոր հաց է փաթակում ճանապարհ գցում: Այնպէս հացը էք տալիս, միթէ Պարսկաստանում ենք ապրում: Կեռ վեց օր ունենք մինչև նոր ամիսը, հետևապէս նոր տակւն, բայց մաշակներն արդէն երևանցիներն ակնհայտն են շատ սովորական զբաւառաւոր սկսել են, որպէս զի ճնշում գործ դնում դուռնի վրա և հացի գինը բարձրացնում: Եւ նրանք անվախ կերպով՝ ուղած ժամանակ՝ խօսքները մէկ արած հաց չեն թխում ու սով են գցում լաւաքի մէջ: Այդպէս են անում, որովհետեւ մինչև այժմ ձայնաւորների մէջ իրանց կողմնակից մարդիկ են ունեցել և զանազան հաշիւներով ու կաշառներով՝ հացը խնդրացրել, ամենափաւ և խմոր հացով կերակրել ժողովրդին, և մի և նոյն ժամանակ անպատիժ մնացել: Մենք չենք տեսնել մի այլ քաղաք, որը այնքան անկարողութիւնների և կամայականութիւնների ենթակայ լինէր հացափաճառների կողմից, որքան Երևանը:

Բայց միթէ այդ կամայականութիւնները տեսողական պիտի լինեն: Չենք կարծում: հեռացան այնպիսի ձայնաւորները, որոնք իրանց շահի համար և՛ քաղաքը կը դռնէին և՛ ամբողջ ժողովուրդը ոչինչ կը համարէին: Հանգամանքները փոխվեցին: Երէկ, հոկտեմբերի 24-ին, քաղաքային տան դռնը, դուռնի հերթական նիստ կար: Հարցերից առաջինը տակաւայի հարցն էր, հացը 2 կօպէկով թանկացրին: Մինչև այժմ 32 կօպէկ էր լիտրը, նոյեմբերի 1-ից կը վաճառվի 34 կօպէկով: Բայց մի և նոյն ժամանակ դուռնի որոշեց՝ խիստ միջոցներ ձեռք առնել, և չը նայած այդ բանին, այսօր թիւած հացը աւելի քիչ էր և շատ հացթուները գործը բոլորովին դադարեցրել էին: Զիչ է, ցորենի գինը

չուկայում շարունակում է բարձր մնալ, այն է 35—37 ր. խալաբար, բայց հացը կարելի է այդ պայմաններում 30 կօպէկով ծախել, մինչդեռ 34 կօպէկ գին նշանակելը նրանց դարձեալ չէ յազգեցնում: Ահա այսպիսի դէպքերում մի խիստ և Երևանի զբաղանք թրաշի դաշտ չուկան լաւ ուսումնասիրած քաղաքագետի աւելի քան կարեւոր է դառնում: Հացի ձեռքից տառապած իւրաքանչիւր երևանցի այդպէս է մտածում և այդ է սպասում ապագայ քաղաքագիրին: Փ.

ՆԱՄԱԿ ԱՌԱՔԱՆԱԳԻՑ

Հոկտեմբերի 25-ին

Բոթոմի կալուածքին պատկանող՝ Տարախուր լճի գեղանկար փին, Դըզլ-Քիլիսա գիւղում, վաղուց բուն է դրել ոմն Ալէքսի Սանդաճէ, որը կապալնելով, առևտրով, անասնապահութիւնով և վաշխառութիւնով հարկւր հազարի հասնող ահազին հարստութիւն է դիզել: Դա մի կատարեալ պատուհաս է Այսպալաքի դաւառի ամբողջ հիւսիս-արևելեան մասի գիւղական ազգաբնակչութեան համար: Ոչ սակաւահոյ գիւղացի անհատը, ոչ նոյն իսկ ամբողջ գիւղը կամ գիւղերը, — բարոյապէս ճնշված լինելով և չը կարողանալով անտեսապէս մրցել այդ կապալառուի հետ — չեն կարողանում անմիջապէս կապալով վերցնել վերս յիշած լճնային լճի շուրջը գրուած գեղեցիկ արօտատեղերը: Եւ ոչ կարող է առաջ դադ, ձայն-ծայուն հանել «Ալէքսի-աղայի» կամ նրա խղիւղի որդիներն ու զեմ Կապալով վերցնելով լայնածաւալ արօտատեղերը՝ նրանք աւանդական իրաւունք են համարում ստիպել, որ չըբկայ գիւղերը անպատճառ իրանց արօտատեղերից օգտվեն, իրանցից խոտ կամ յարդ գին և չը համարձակվեն որիշներին դիմելու, ինչքան էլ այս վերջինների պայմանները անհամեմատ աւելի ձեռնառու լինեն գիւղացու համար: Կեռ բաւական չէ այդ: Նրանք Դարաբաղի մեծ քանակութեամբ և էժան գինով կընեն են առնում և 20—25 բուրլով գնում եղը 60—80 բուրլով վաճառում են եղի կարել ունեցող գիւղացուն: Այս դէպքում էլ նրանք զանազան միջոցներով՝ հայհոյանքով, սպառնալքանքով, ծեծով, նոյն իսկ շատ անգամ այս կամ այն գիւղացուն վերցնել հասցնելով՝ եղ ծախելու մօտ ու օգտիւն իրանց են վերապահում: Եւ բարոյապէս անզօր, նիւթական կախում ունեցող գիւղացին չի համարձակվում բողբոջելու, որ հարկն է, այդ ճնշումներին, հալածանքներին և կեղեքումներին դէմ և անմուռն կերպով տանում է այդ գիւղական կրեոստի անտեսական լուծը: Գուցէ ընթացողը փութաբանայ հաւատալ և առաւել համարէ այս բոլորը, բայց մենք իրական փաստեր ենք արձանագրում, փաստեր, որոնք, սակայն, չեն խանգարում այդ խանին, այդ փաշային, իբրեւ բարեկաշտ հայ-բրիտանի, մի բանի հարկւր բուրլի տալով՝ Նրուաղէմի կամ ս. Կարապետի վանքերին՝ «օրհնութեան և գոհունակութեան» սրբատառ կոնդակ ստանալու վճարաւ Կաթողիկոսին...

Բայց գիւղացու համբերութիւնն էլ վերջ ունի, գիւղացին էլ ինքնասիրութիւն ունի: Մի բանի օր առաջ, ձանձղ գիւղում, Սանդաճէի որդի Համբարձումի և նոյն գիւղացի Նիկողայոսի մէջ,

նութեամբ:

Թիւրքիոյ մէջ զանազան հասարակութիւնները ոչ թէ ցեղական այլ կրօնական համեմատութեան սահմաններում համեմատ բաժնուած են պաշտօնապէս: Աւետարանական հայր և Աւետարանական պուլիարը մի և նոյն համախմբումին կը պատկանեն, բայց լուսաւորչական հայր և աւետարանական հայր պատմութեան իրարու օտար են: Սակայն այս համախմբումները որոշում ու սահմանում են իւրաքանչիւր կրօնական հասարակութեան ներքին գործերուն համար: Մեր մէջ Սահմանադրութիւնը ճշգրտած է հասարակական և անհատական կեանքի այն ամեն պարագաները, որոնք լուսաւորչական հայրու Պատրիարքարանին ենթարկուած են: Գիտական, գրական, գեղարուեստական հիմարկութիւնները այս կամ այն պատրիարքարանին վերին նվաճաւորութիւնը վայելելով հանդերձ չեն կրնար կորսնցնել իրենց համաշխարհային հանգամանքը: Այլըն առաջ չունիմ Իզմիրեանց կողմին օրինակը գիտնալու համար, թէ դաւանական ու է տրամադրութիւն արեօք կը կաշկանդէ Պատրիարքարանին անկախութիւնը: Յանձնաժողովին ընտրութեան մէջ, բայց առանկ ենթադրութիւն մը չեմ կրնար ընել: Պօլիս երբեք չի լսեցինք թէ Իզմիրեանց կողմը կրօնական ու է սեղծում կը պարունակէ:

Նոյն իսկ միայն Լուսաւորչական հայրու չըբանակին մէջ սահմանափակուելով, կարելի էր դարձեալ ընտրել չնորքով Յանձնաժողով մը,

մանցաց վարժարանը ուսանող մը: Շատ գրեթէ կային վերծանութեան թանգարանը, ու թանկագին ձեռագիրներ աւ: անոնցմէ տպուեցաւ Ռովմա Արծրունին: Հիւսա բան մը չէ մնացած: ձեռագիրները թերեւս եկեղեցիին մէկ անկիւնը նետուած ըլլան:

Քանի տարի առաջ, վերածնութեան թուականի մը սկզբնաւորութեանը Պօլիս Ազգային Մատենադարան մը հիմնելու գաղափարը յղացուեցաւ: Նախաձեռնութեամբ հանգուցեալ Յակոբ Արշակի: Ծարիւրոտները ընկերութիւն մը կազմեցին, «Ազգային Մատենադարանի ընկերութիւն», բաժնիկներ սկսան հաւաքել: Կեդրոնական վարժարանին մէկ սրահը դրադարաններու յատկացուեցաւ: ու գրադարանները չինուեցան, գրեթէ սկսան դալ: Քանի մը տարի առաջ օր մը ուղեցի երկրի Մատենադարանը փնտռողը մը ընել, հին օրագիրներու մէջ, պատասխան առի թէ «ասանկ փափուկ ատեններ քաղաքական անխոհմտութիւն է Մատենադարանի մը գոյութիւնը, ուստի փակուած կը մնայ»: Ամեն ծուլութեան, ամեն անհոգութեան համար ինչ հեշտ են արդարացում «ասանկ փափուկ ատեն», «քաղաքական անխոհմտութիւն» բացատրութիւնները: Շատոնց է որ, ըսին ուրիշներ, գիրք, գրադարան փոշիներու մէջ մոռացուած կը մնան: Վերջերս աստեղ իմացայ, որ մեր պոլսեցիները նորէն հալէսի եկեր են ու Մատենադարանին վերակենդանացումին կ'աշխատեն: Ինչ թէ, մեր ամեն գոր-

ծերուն պէս, աս ալ կիսկատար չի մնար: Ուրիշ ինչ մաղթեմ:

Մաղթեմ նաև, իրականացումին համար առանց մեծ յոյսի մը, Իզմիրեանց կտակին վերածնութիւն, կամ աւելի ճիշդը՝ կտակարարին իղձբուն գործադրութեանը սկզբնաւորութիւն մը: «Մշակի» պոլսական թղթակցութիւնները սրտէ թրեւած զարդով չեղանով մը այս ամառ յուզեցին Իզմիրեանց կտակին ապարդիւն գործադրութեան խնդիրը: առիթ մըն է համաօտարար ուրուաճող վարպետները, որոնք այնքան անօգուտ կընեն առևտրատեսիցի հայէ մը Թիւրքիոյ հայերուն գրական ընդունակութեանը ցոյց դրուած վտահոլութիւնը:

Իզմիրեանցի գրական մրցանակը մեր մատենագրութեան պատմական ճիւղին զարգացումը նպատակաւորութեւ կոչուած էր: Նորութիւն մը իր տեսակին մէջ՝ այդ կտակը, որ գրական ծանր աշխատութիւններու համար դիւրութիւններ պիտի ընծայէր անոնց, որ վաղեմի մը ընձեռած նիւթական առաւելութիւններէն դուրի կը մնան: Ա միանգամայն կարելի էր յուսալ թէ օրինակ մը պիտի հանդիսանար, ու հեղձնեալ նոյնաշման կտակներ, հոգ չէ թէ նուազ գումարներով, պիտի գային զօրացնել հաստատութիւն մը որ ազգային հիւսիսական և պատմական գիտութիւններու բարձրագոյն ուժին հարկ տալու կոչուած էր: Ոչ ապաքէն նոյն իսկ Եւրոպա հիւսիսական աշխատութիւնները արտա-

որը մի հաշմանդամ երկտասարդ է, ամենքին յայտնի իր շիտակութիւնով տեղի է ունենում Սանդաճէնի համար սովորական մի դրամ, որին այս անգամ զո՛ւ է գնում գրամայի հերոս Համբարձումը: Այս տարի ճանձնացի Նիկողայոսը իր տաւարը չէր ցանկացել ուղարկել Սանդաճէի արօտատեղերը, ինչպէս արել էր ամբողջ գիւղը, և ընականաբար ոչինչ չէր ուղարկել նրան, բայց Սանդաճէի երկու որդիքը—Յարութիւն և Համբարձում, որոնք ժողովելու են լինում ճանձնացիներէ իրանց հասանելիք դրամը, պահանջում են, որ Նիկողայոսը բացառութիւն չը կազմէ և միւս գիւղացիներէ չարքում անպատճառ իր բաժին վճարը տայ: Երբ վերջինը մերժում է, պատճառաբանելով, որ ինքը բոլորովին չի օգտուել արօտատեղից, Համբարձումն սկսում է հայոյել և սպառնալիքներ կարդալ նրան. բայց Նիկողայոսը սկսում է պատիւը պաշտպանել և նոյնպէս հայոյել: Այս բանը յանդուգն է թուում Համբարձումին, որը հանելով արժանաւոր ուղում է սպանել խեղճ հայձանդամ գիւղացուն: Բարալէթի հասարակութեան տանուտէր Մարտիրոս Մանուկեան, որը մինչև այդ լուռ հանդիսատես է լինում գրամային, մէջ ընկնելով, ուղում է արքանաւոր խելը, բայց այդ ժամանակ արքանաւոր արձակվում է և ծանր վիրաւորվում է ինքը՝ Համբարձումը. սրա եղբայր Յարութիւնը դրանից յետոյ յարձակվում է խեղճ, անպաշտպան և հաշմանդամ Նիկողայոսի վրա և դաշնով մի քանի ծանր վէրք է հասցնում նրան: Համբարձումը Սանդաճէն, որ փոքրիկ կրթութեան տէր՝ մի քաջ և միւս երբայրներից համեմատաբար մի փոքր լուռ երկտասարդ էր, արդէն վախճանվել է, իսկ Նիկողայոսը կառողջանայ: Լսում ենք, որ գործը յանձնված է պրօկուրորի ընտրութեան: Յուսում ենք, որ Յարութիւնը իր արժանի պատիւը կը կրէ, և Սանդաճէները, վերջապէս, կը խորտակեն և այսուհետև մարդավայել կերպով կը վարվեն գիւղացիների հետ: Զ. Տ.—Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Քարավանատար, հոկտեմբերի 24-ին
Խոնարհաբար խնդրում եմ «Մշակ» մէջ տեղ չնորհէ այս երկտողիս Քարավանատար գիւղից Մ. ստորագրութեամբ դրած նամակը, որ ստացւած է «Մշակ» № 188-ի մէջ, սեղանում է ճշմարտութեան դէմ. 1) գիւղի տանուտէրի և դատաւորների ընտրութեան մասին մէկ շաբաթ առաջ յայտնված է եղել ժողովրդին տանուտէրի միջոցով. 2) մեր ինտելիգենտ-տանուտէրին չեն հետաքրքրել, այլ ինքն է հիւանդութեան պատճառով հեռացել: Նա խառնակիչ չի եղել, և եթէ առողջ լինէր, կը ծառայէր, և տանուտէրի նոր ընտրութիւն չէր լինի. 3) նամակագիրը գրում է թէ ծանր քայքայում առաջ է գալիս դատաւորներից մէկը և... առաջարկում է տանուտէրի պաշտօնի համար անկրօնական անդամներ Ղուկաս Մանուկեանցիին: Գիւղի դատաւորը ես եմ և իմ 3 տարեկան ժառանգութեան ժամանակամիջոցը 1898 թ. յուլիս ամսին լրանալով պաշտօնապէս դիմեցի խիստութեանը, խնդրեւի նոր ընտրութիւն նշանակել և ինձ ազատել պաշտօնից: Ընտրութեան օրը ինձ խնդրեցին որ ես տանուտէրի պաշտօնի ընդունեմ, կամ թէ գոնէ դատաւորի պաշտօնում մնամ էլի, բայց ես մերժեցի: Ժողովուրդը կանխօրէն մտածել էր,

եթէ միայն Պատրիարքարան մտաբերէր, որ գրական մրցանակի մը վերին դատաւորները ամենքն ալ գոնէ մինչև աստիճան մը մտաւոր զարգացումով օժտուած ըլլալու պարտական են: Այդ ուղեց այս տարրական ճշմարտութեան կարեւորութիւն տալ. ու յանձնաժողովը կազմուեցաւ իր այն թէ ազգային ու է անկրօնաւոր գործի մը ընտրութիւնը պիտի կատարէր:

Հայկական մատենագրութիւնը զօրացնելու կոչուած ատ ժամին անդամներէն մէկը և ոչ իսկ կրնար հայերէն խօսիլ. ու չեմ ալ կարծեր, որ մինչև հիմա մեծ առաջադիմութիւն մը ըրած ըլլայ հայագիտութեան մէջ, վասն զի եօթնամասնը վաղուց անցուցել է: Եստ արդիւն ծեւրունի մը սակայն, ջերմապէս ազգասէր, և միշտ երկտասարդական աշխուժով ազդին համար աշխատող, բայց իր տեղը գրական մարմնի մէջ չէր: Թանձնաժողովին դէմ «Հայերէն»-ին խիստ ընդհանրատուութիւններուն վրայ ատ ծերունին մը տածեց, թէ արդարեւ իր գործը չէր մատենագրութեան քաջալերող յանձնաժողովի մը անդամակցութիւնը, ուստի հրաժարականը տուաւ: Բայց իր պաշտօնակիցները և Պատրիարքարանը՝ դոյ եղելով ըսին.

—Աման, էֆէնդիմ, ծօնք ոտքդ պահենք, ատ բանը մ'ընէր. բու չուրդ մեղի պէտք է: Եթէ Ռուսիոյ հայերը իմանան, որ դուռն մէջերնիս չես, շատ կը նեղանան, կը սրդոլին, ու ալ աս նպատակով կտակ ընող չըլլար:

Բարեմիտ ծերունին համոզուեցաւ.—ըջբար

թէ ում հարկաւոր է ընտրել և ոչ թէ դատաւորն է առաջարկել: Կանոնաւոր բուժարկութեամբ ընտրեցինք տանուտէր Ղ. Մանուկեանցին և նրա կանդիդատ Հ. Սպարտապետեանցին, և այդ մարդիկ չը նայած որ անգրագէտ են, բայց ուրիշներ չեն ստախոս և ստոր միջոցներ չունենող չեն... այլ ժողովրդի օգտին ծառայողներ:

Նիսիական կառավարութեան դատաւոր՝ Մ. Տէր-Միկելեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՆԵՐ

Մենք յայտնել էինք, որ Թիֆլիսի այգեգործական դպրոցի համար պէտք է շուտով ընտրվի կառավարիչ: Մինչև այժմ ցանկութիւն են յայտնել քուէարկվել այդ պաշտօնի համար հետեւեալ անձինք. Շալաբանով, Գեօղաբեան, Սլավինսկի, Պօղօբա, Նեպոկուչիցկի, Տարխան-Մովսիսով, Մայտա, Պրոխորով, Լէյզէ, Պրօխորով, Կօբէց և Պրիտուշնիկ: Այս թիւնաժողովներից երկուսը Գեօղաբեան և Սլավինսկի ունեն բարձրագոյն կրթութիւն, միւսներն ստացել են միջնակարգ գիւղատնտեսական ուսում. նրանցից Շալաբանով երեք տարի եղել է արտասահմանում գինեգործութեան մէջ կատարելագործվելու նպատակով: Գոյրցի կառավարչի ընտրութիւնը տեղի կունենայ հետեւեալ շաբաթ՝ Գիւղատնտեսական ընկերութեան հերթական նիստում:

Հոկտեմբերի 24-ին, Մոսկուայում, ինչպէս հարգուում է «НОВОСТИ ДНЯ» լրագիրը, տեղի ունեցաւ Լազարեանի ճեմարանի տարեկան հանդէսը: Ճեմարանի ղեկավար Միլլեր արտասանեց մի ճառ, որի մէջ ծանօթացրեց հանդիսականներին ճեմարանի դրութեան հետ: Կովկասում մնալիս աշակերտները, ուսուցիչները բաւարար կերպով չիմանալու պատճառով, առանձին խմբեր են բաժանված, որպէս զի աշակերտները կարողանան աւելի լուս առաջադիմել: Ամառվայ ընթացքում ճեմարանի շինութիւնը մեծացրած է. ուսուցիչ Կրիստիկ, որ ճեմարանի հաշուով ուղարկված էր Արևելք արաբական լեզուն ուսումնասիրելու համար, վերադարձել է և բաց է արել այդ լեզուի կուրսը: Ճեմարանի ասաց, որ ճեմարանում ֆիզիկական կրթութեան գործը շատ փայլուն դրութեան մէջ է: Յետոյ նա յիշատակեց, որ հանգուցեալ ղեկավար Քանանեանի անգլիէն դրադարանը, բաղկացած աւելի քան 1300 հատորներից, նուիրված է ճեմարանին: Աշակերտների 10%՝ զուտարանից դատարան փոխվել է առանց ընտրութեան: Այս տարի մասնագիտական դատարաններից վերջացրել են 7 հոգի, իսկ գիմնադիական բաժանմունքից 18 հոգի: Դատարանից դատարան փոխվել են 202 հոգի:

Միջնադպրոցի միջնադպրոցները, ինչպէս յայտնի է, թող տուեց, որ առանց մաքս վերցնելու Կովկաս ներքնովին այնպիսի լեզուի և գործիքների, որոնք հարկաւոր են խաղողի հիւանդ վաղերը բժշկելու համար: Սակայն մաքսային վարչութիւնը յարուցեց զանազան դժուարութիւններ՝ առաքելով թէ որչա կերպով չէ պարզված, թէ ով իրաւունք ունի արտօնութիւնից օգտվելու և ինչ առաքելներ աղատ են

կրօն—թէ արդարեւ ազգին մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ, շարունակելով իր շուքը շնորհել Իզմիրեանց կտակը գործադրող մարմնին: Անշուշտ հարկ չէ յիշեցնել, թէ ատ կտարացի ծերունին մեծակալ հարուստ մըն է:

Հարստութիւնն էր նաև Թաթարեան Գաբրիէլ վարդապետին տիտղոսը այդ Թանձնաժողովին մասնակցութեան համար: Օրուքը միշտ սեւ բայց ծեր եկեղեցական մը ատ բարի մարդը—աս ալ բարի, ո՛ր, աս ալ—որ բերան ունէր լեզու չունէր. ժուճ լուսկեաց մը, ինչ որ խորհող մը չենթադրէր միշտ: Հաւանօրէն պարզ կարդալ գրել մը գիտնալու էր, բայց առանց աղոթալ կրնար անդամակցիլ գրական մրցանակաբաշխութեան մարմնի մը. քանի մը հազար ոսկի ունէր: Ձեռքէ ձեռք կը խլէին ատ վարդապետը՝ Գաբրիէլին խնամակալութիւնը, Իզմիրեանցի կտակին յանձնախումբը, կրօնական ժողովը, ամեն բարեգործական, կրթական, հոգեւորական հաստատութիւնները: Ամենքն ալ անուանի ճանախեալ—ին պէս ճմաս կը յուսային կարկանդակէն: Վերջերս լսեցին, որ մեռել է. տարբեր տեղ մը նետեք են, ոչ փող զարկած են, ոչ թմբուկ, թաղութներուն էն անչաբը: Յուսախաբ միացող ինքնահրաւեր ժառանգորդներու ապարդիւն վերջին դրութիւնը:

Թանձնաժողովին ատենապետ է—եթէ չեմ սխալիլ—Գաբրիէլ էֆէնդի Նորատունկեան, Գրան իրաւագէտ խորհրդական, պատմութեան ու գրականութեան սիրող մը, որ լաւագոյն պաշ-

մաբոյց: Զորեքշաբթի, հոկտեմբերի 28-ին, տեղի ունեցաւ ֆիզիկական կոմիտէի յատուկ նիստը, որ ցուցակագրեց բոլոր այն դեղերի և գործիքների անունները, որոնք պէտք է չենթադրվեն մաքսի:

«Գոյրցի խնամող ընկերութեան» փոխ-նախագահը խնդրում է մեզ յայտնել, որ նոյեմբերի 1-ին ղիմուրական թանգարանում կոյրերի օգտին կը բացվի պատկերների ցուցահանդէս, որին ներկայ լինելու հրաւիրում են ընկերութեան անդամները: Բացումը տեղի կունենայ ժամի 2-ին:

ՆԱՄԱԿՈՒ ԳԱՐԱՐԵՐ ԴՆԳ ՀԱՅՈՐԴՈՒՄ ԵՆ.

«Այս տարի հունձը շատ անբաւարար էր և հացի գինը այժմ անսովոր կերպով բարձրացել է: Շաբաթու. վաճառանոցում ցորենի թաղարը, արօնքնը ըսանձինգ պուղը արժէ 35—40 րուբլի. ալիւրը ծախվում է պուղը 1 ր. 60 փոպէկով: Անբերելութեան գլխաւոր պատճառը եւրապոսական էր: Գիւղացիները շատ շուտով կը սպառեն իրանց պաշարները և այնուհետև պէտք է դրան մեծ կարօտութիւնը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՖԻՆԱՆՍԱՆ ՆԻ ՎԱՏԻԿԱՆԸ

Գերմանական կայսրի քաղաքականութեան նպատակակետերից մէկն էր, ինչպէս յայտնի է, այն էր, որ վերջ գնի Պրանսիայի աւանդական իրաւունքները՝ պաշտպանելու արեւելքում բոլոր կաթոլիկներին: Այդ հարցը մեծ նշանակութիւն ունէր Պրանսիայի համար և Քրանսիական կառավարութիւնը ամեն հնար ի գործ էր դնում ոչնչացնելու Բերլինի ջանքերը և վերապահելու իրան իր աւանդական իրաւունքները: Սակայն Վիլհելմ կայսրը ճշդութեամբ զիջող բնաւորութիւններից է. նա յաճախ կերպով տուալ է տանում իր ծրագրած գործը և այս օրերս մի ճարպիկ խաղով կարողացաւ լուծել յարուցված վէճը յօգուտ Գերմանիայի: Մի քանի ժամանակ վիլհելմ կայսրը շատ աշխատեց համոզել թիւրքաց սուլթանին և Հռոմի պապին դեպքում նշանակել միմեանց մօտ. մի անգամ, որ Վատիկանի մօտ կը լինէր թիւրքաց դեսպան, իսկ սուլթանի մօտ՝ Հռոմի նուիրակ, կաթոլիկները պաշտպանութեան գործը Արեւելքում ինքն ըստ ինքեան ղուրս կը դար Քրանսիական կառավարութեան ձեռքից: Սակայն այդ ծրագրերը անցեալ տարի չիրագործվեց: Այժմ, նա իրաւործվելու վրա է և բոլոր թիւրքացութիւնները պապական աթոռի ու գերմանական կառավարութեան մէջ վերացել են չնորհիւ այն հանդամանքի, որ Վիլհելմ կայսրը, ձեռք բերելով սուլթանից մի կարևոր քրիստոնէական սրբավայր Երուսաղէմում, նուիրեց նրան կաթոլիկներին և ոչ քաղաքականներին: Այդ ծարպիկ քայլով կայսրը ոչ միայն ձեռք բերեց Արեւելքի կաթոլիկներին, այլ և Վատիկանի համակրութիւնը: Իհն. Կ. Պօլսում գտնված ժամանակ, կայսրը արտակարգ ընդունելութիւն ցոյց տուեց պապի Կ. Պօլսի նուիրակ ժոնսե-նէօր Բօնետին և համոզեց նրան, որ անհրա-

տօնակիցներու շրջանակի մը մէջ օգտակար պիտի կրնար ըլլալ:

Բայց ամենուրեք հոգին, ամեն բարիքի չնորհաբաշխը, Մկրեան տ. Յովհաննէս, կամ ինչպէս կը կոչուի սովորաբար՝ տէր Մկրեան հայրն է: Աս եկեղեցականը քիչ մը բան գիտէ. յօդուածներ ալ կը գրէ, և հայերէն ճիշդ թիւրքերու, ճիշդ գրեթե հաւաքածոյ մըն ալ ունի. բայց հեղինակութեան մը գիտական արժանիքը գնահատելու կարողութիւնն զրկել է, ինչ որ մեծ արժանիք մը կը սեպուի Թանձնաժողովին անդամակցելու համար:

Երբ «Մշակ» մէջ Պօլսին խիստ բողբոնք կը կարդալ ընդդէմ պատկեալ հեղինակութիւններու անարժանաւորութեան, կը մտածեմ, թէ ատ բողբոնքը ասկէ ետքն ալ ամեն տարի պիտի կրկնուին, ինչպէս մեր ատենը Պօլս ալ միշտ կը կրկնուէին, առանց ո ու է գործնական արդիւնքի մը: Բողբոնք պէտք է բարձրանայ, ինչպէս սկսած էր «Հայերէն» ընել, ուղղակի Թանձնաժողովին կազմութեանը դէմ: Մինչև որ ատ ժամին ճիմական բարեփոխութեան չենթադրվեն Իզմիրեանց կտակէն օգուտ մը յուսաւու չենք մեր պատմական մատենագրութեան համար: Այս մտածութեամբ աւելորդ սեպեցին, գոնէ առ այժմ, աւելի ընդարձակօրէն խօսիլ ատ կտակին վերաբերեալ զանազան պարագայներու վրա, վասն զի ամենքն ալ ընական հետեւեալ են Թանձնաժողովին կազմակերպութեան:

մեկտ է թիւրքաց դեսպանի հաստատութիւնը Վատիկանի մօտ: Հռոմում, մանաւանդ նշանաւոր նուէրից յետոյ, շատ տրամադիր են ընդունել կայսրի խորհուրդը, մանաւանդ որ Հռոմում կայ մի զօրեղ կուսակցութիւն, որի պնդան է Լեոօիսովսկի կարգիմալը, որ կամենում է աւատվել Քրանսիական խնամակալութիւնից: Եւ տարակոյս չը կայ, որ եթէ Վիլհելմ կայսրի ծրագրերն իրագործվի, Պրանսիան կը զրկվի իր աւանդական իրաւունքից և նրա համբաւը՝ Արեւելքում սոսկալի հարուած կընտանայ:

Կ Ր Ե Տ Է

«Times» լրագիրը հարգորդում է, որ չորս մեծ պետութիւնների ծովակալները հետեւեալ ծրագրին են մշակել Կրետէի ժամանակաւոր կառավարութեան համար. 1) կղզու քաղաքները և յայտնի շրջանները պէտք է գտնուեն ծովակալների կառավարութեան տակ. 2) պէտք է հաստատվի «garde civile»—քաղաքացիական պահակախումբ. 3) դատարանը բացառապէս ղիմուրական պէտք է լինի, իսկ քաղաքացիական և առևտրական դատարանների հաստատութիւնն առ այժմ յետաձգվում է. 4) ոստիկանական ծառայութեան համար կղզու ներքին մասերում պէտք է հաստատվի ժանդարմերիւ. 5) առողջապահական բնութիւն և եւրօպական հեռադրական ու պօստային վարչութիւնները պահպանվում են, իսկ թիւրքաց պօստը վերացվում է. 6) կենտրոնական զանձարան Կրետէի համար հաստատվում է Կանէայում: Աղբու վերջնական վարչական կազմակերպութիւնը յետաձգվում է մինչև ընդհանուր նահանգապետի նշանակվելը: Գիօրգի իշխանի կանդիդատութիւնն այդ պաշտօնի համար արդէն ապահով պէտք է համարել. նրան յատկացնելու է Կրետէի իշխան ընդհանուր-նահանգապետ» տիտղոսը:

Թիւրքաց սուլթանը, որ ամեն տեսակ ջանքեր գործ է դնում մի բան պիտելու համար, նորից դիմել է մեծ պետութիւններին և առաջարկել հետեւեալ նոր ծրագիրը. 1) պահել Կրետէում թիւրքաց մի փոքրիկ զօրախումբ. 2) ամեն տարի կղզին պէտք է հարկ վճարի. 3) կղզու վրա պէտք է ծածանի միայն օսմանեան դրօշակը. 4) սուլթանին պէտք է յանձնվի մուսուլմանների սեփականութեան պաշտպանութիւնը. 5) դատաւարութիւնը պէտք է գործադրվի սուլթանի առնչումով. 6) սուլթանին պէտք է վերապահվի ներքին իրաւունքը, և 7) սուլթանը պէտք է հաստատի ընդհանուր-նահանգապետին:

Պետութիւնները մերժեցին այդ բոլորը:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, հոկտեմբերի 21-ին

Թաւրիզի Բերդաթաղի ուսումնարանների հոգաբարձութիւնը ընտրվեց, սակայն տակաւին պաշտօնավարութիւն չը սկսեց, այն արդարացի պատճառով, որ հին հոգաբարձութիւնը՝ հակառակ ընդունված օրինաւորութեան, իր ժամանակի հայրները տակաւին չը ներկայացրեց: Նորընտիր հոգաբարձութիւնն սկսելու է գործել այն ժամանակ, երբ նախկինի գործերն ու հանել: Եթէ «Մշակ» ձեռք առնէ աս խնդրը, գործը կրնայ փրկել: Թիւրքիայէն դուրս գտնուող հայ գիտնականները, որոնց մէջ կարևոր դերք կը գրաւեն ուստահայեր, իրենց համոզումները «Մշակ» մէջ հրապարակ հանելով՝ կարող են, աշակցութեամբ «Մշակ» Առաջնորդներուն, յաղթանակել տալ այն սկզբունքը, թէ պատմական մատենագրութեան մը համար դատաւարութեան արձակող մարմինը պէտք է բաղկանայ միայն և միմիայն հայ գիտնականից, առանց ո ու է կրօնական խորութեան: Օրինակի համար Պօլս Եղիշ վարդապետ Գուրեան մը, Մարգարեան Գաբրապետ մը ամենաարժան անձնաւորութիւններն են, առաջինը՝ լուսաւորչական վարդապետ մը, երկրորդը՝ ո ու է դաւանանքի չը պատկանող, անկրօն մը: Պօլսին դուրս գտնուող հայ գիտնականն ալ զանազան եղանակներով կարող են մասնակցել այդ ժամինին: Ընտրութեան եղանակի և մրցանակի բաշխումը ծրագրիները կրնան պատրաստուիլ կարծիքներու արտայայտութեան հետևանքներէ:

Երբ ձեռնհաս մարմին մը կազմուի, գիտական վտանգութիւն չենք նշանշող կեդրոն մը, կը կարծեմ թէ Իզմիրեանց կտակին շրջանակը կընդլայնի, ամա կամ խոշոր ուրիշ կտակներ կամ նուիրատուութիւններ կուզան կը բարդուին այդ կեդրոնը, ուրկէ մեր պատմական մատենագրութեան զարգացումը գործը մղում մը կը ստանայ դէպի առաջ:

չինքները կը ներկայանան ընդհանուր ժողովին, կը պարզվեն իրողութիւնները և հասարակութիւնը մօտից կը ծանօթանայ ընդհանուր վիճակին: Հին հոգաբարձութիւնը ուսումնարաններէ վիճակը աւելի և աւելի ստորացրեց, հետեւելով խնամակարան թիւում ուղղութեան, և առաջ բերելով 1000 թումանի մի զեֆիցիտ... Ինչու այս զեֆիցիտը—այդ պէտք է խմանայ հասարակութիւնը, հասկանայ նոր հոգաբարձութիւնը, որպէս զի կարենայ վարել իր գործը գիտակցաբար: Մտում է թէ առաջնորդը ինչ աստիճանի աղբյուրութիւն կը գործածի, որ գործերն ունենան կանոնաւոր ընթացք: Նորընտիր հոգաբարձութիւնը շատ լաւ է հասկացել իր անելիքը և պահանջում է թեմական առաջնորդից՝ որ հին հոգաբարձութիւնը ներկայացնի օրինաւոր հաշիւ, այլապէս նորընտիր հոգաբարձութիւնը չի ստանձնի իր պաշտօնը, և իրաւունք ունի:

Սպառնալիք խաղաղութիւն և Սպառնալիք հայերը հանգիստ չեն տեսնելու: 2—3 տարի է այս բաղաձայնարը դաւաճող օր ու արեւ չը վայելեց: Անգղիոյ մատը հանաւոր չէ մնում: Վերջին չափաթիւնում Խաչիկ վարդապետի սկսած չէնք չինքնութիւնը պարտիկ կառավարութիւնն արգելեց, առաւելելով թէ կուտի բերդ է ուղում չինքն հայ հրոսակաւորների համար և այլն: Վարդապետը այդ մասին պաշտօնապէս յայտնել է Ռուսաց հիւպատոս պ. Պետրովին, և կասկած չը կայ, որ հիւպատոսը կը պաշտպանէ իր ամբողջ ոյժով:

Նրկու օր առաջ Սպառնալիք հասած լուրերը նորանոր անցնումներն են գուժում: Թիւրքաց Հայաստանից հեռացած 9 Շատալիցի հայեր բնակութիւն խորեքցին Մահաբ անուն զիւղից, զիւղացիք մերձեցին և նորանցից յայտնողները չի եղան կառավարութեան սարկաղներին, որոնք հրապարակում ու լնդանութեանով հաղածեցին խեղճերին իրեն զաշաղներ... չը նայած հայ գաղթականները կամովին յանձնատուր եղան զինուորներին և բացատրեցին իրանց անմեղ լինելը, բայց գաղանային ինտալիկներով զինված ջուրդ սարկաղները իրանց սպայի հրամանով՝ գլխատեցին 9 գաղթականներին ևս: Միջազգային օրէնքի հակառակ այս անցնումներն իրաւ սարսափ տարածեց ամեն տեղ: Մեր թեմական առաջնորդը դէպքը հեռագրեց սաղարագամին և արդարութիւն պահանջեց: Հետեւեց յայտնի չէ դեռ:

Պարթև

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսի մամուլի բարձր երկը: Թիֆլիսի հաշտարար դատարաններից մէկի մօտ քննիչում էր մի բնորոշ գործ: Գերցնչուէն անունով մի պարսիկ իր գանդատի մէջ յայտնում էր, որ «ԿԱՅԱՅՅ» լրագրի խմբագիր Վէլիչկո յանձնել է իրան կազմել մի պատմական տեսութիւն Թիֆլիսի առևտրի և արդիւնաբերութեան դարբանական մասին: Այդ յանձնարարութիւնը կատարելու համար պ. Գերցնչուէն մի ամբողջ ամիս բերել է Թիֆլիսի գանդապան հիմնարկութիւնների արխիւները, պ. Վէլիչկո, սակայն, չը տպագրեց Գերցնչուէնի աշխատութիւնը, բերելով գանդապան պատճառներ: Ուստի գրուածքի հեղինակը խնդրում էր դատարանին՝ պարտաւորեցնել «ԿԱՅԱՅՅ»-ի խմբագրին՝ վճարել իրան 200 ռուբլի: Պ. Վէլիչկոյի փառաբան Տուրկէվիչ դատարանում այսպիսի բացատրութիւն տուեց.— Իւրաքանչիւր խմբագրութիւն, ասաց նա, ունի իր ուղղութիւնը և տպում է այնպիսի յօդուածներ, որոնք համապատասխանում են իր հայեացքներին, պ. Վէլիչկո, յայտնելով պ. Գերցնչուէնին թէ կամենում է ունենալ յօդուածներ, որոնց մէջ բացատրված կը լինի առևտրի զարգացումը ըստ ազգութիւնների, նախագրողացիք, որ այդ յօդուածները կը տպվեն միայն այն դէպքում, եթէ կը համապատասխանեն իր հայեացքներին և ծրագրին: Ուստի և փաստաբանը խորեքցի մերժեց Գերցնչուէնին: Հայտարար դատարանին այդպէս էլ արեւ...

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵԱԼՏԱ, 29 հոկտեմբերի: Թիւրքաց արտակարգ դեսպանութեան անգլամները եկան Լիվադեան պալատը, ներկայացան Նորին Մեծութեան և հրաւիրվեցին Բարձրագոյն ճաշի: Ճաշի ժամանակ Թագաւոր Կայսրը առաջարկեց սուլթանի կենացը:

ՊԱՐԻՉ, 29 հոկտեմբերի: Պատգամաւորների ժողովը փոխնախագահներ ընտրեց Կոչրին և Էյնարային:

ԱԹԵՆԻ, 29 հոկտեմբերի: Նոր կարենէտի կազմակերպութիւնը յանձնվեց Զախիսին: Նախկին միւնիստրութեան անդամներից մնում են ներքին գործերի և ծովային միւնիստրները:

ՊԱՐԻՉ, 29 հոկտեմբերի: Վճռալինջ ատենանի պահանջով, նոր հակողութեան ենթարկվեցին թիվերը, այն անձի մօտ, որը մօտ յարաբերութիւն ունէր Էստերնայի հետ: Էստերնայի ստուար գրադրութիւնը յանձնվեց վճռալինջ ատենանին «Aurore» լրագրի ասում է, որ դա շատ կարևոր բայ է, նրա հետեւանները ցոյց կը տան վճռալինջ՝ որ Էստերնային մեղաւոր է: Կեանքում «Aurore»-ի մէջ յայտարարում է, որ վաղը Պիկար կազմավոր:

Ասում են, որ այն թիվերի մէջ, որ բռնեւ են Էստերնայի մօտ, գտնված է և մի նամակ, որով թիվերից թիվի վրա, համանման այն թիվին, որի վրա գրված է բորդերոն:

ՄԱԿԻՐԻ, 29 հոկտեմբերի: Կառավարութիւնը տեղեկութիւն ստացաւ, որ Վիլհելմ կայսրը կը հանդիպուի Նոյեմբերի 8/20-ին: Կարելի է, որ կայսրը գնայ Մագրիդ:

ԼՈՆԴՈՆ, 29 հոկտեմբերի: Վիլհելմ-Հոլլը բանկոտում Սոլըքիւրի խօսեց Սուլթանի և Հնդկաստանի փայլուն արշաւանքների մասին, այլ և եւրօպական կոնցերտի գոհացուցիչ ջանքերի մասին Կրետէում: Իր ճառի մէջ Սոլըքիւրի գովեց ռուսաց Կայսրի առաջարկը յօդու զինաթիւփութեան, ասելով որ «այդ առաջարկի կողմն է Անգլիայի ջերմ համակրութիւնը և ազգայնութիւնը, բայց մինչև որ այդ ջանքերը կը պատկանէ աշխուժեցման, մենք պարտական ենք մտածել մեզ չըբացատրող վտանգների մասին և նախազգուշութիւններ ձեռք առնել: Սոլըքիւրի վերջացրեց այսպէս. «մենք չենք կարող ընդհատել մեր ծովային և պատերազմական նախազգուշութիւնները, որոնք բոլորովին չեն ուղղված դէպի վտանգաւոր արկածներ կամ յաղթութիւններ: Մենք խուսափում ենք պատերազմից, բայց մեր պարտքն է յանձնել պետութիւնը ապագայ սերունդին ամբողջութեամբ»:

Խմբագիր՝ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԳԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակ. ԱՐԴՈՒՆԻՈՒ ԺԱՌԱՆԳՆԵՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԽՈՐ ՀԻՒՆԿԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԻԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
ԱՌԱՌՈՏՆԵՐԻ՝
Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԻԵԱՆ—11—12 ժ. վարարութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզախու. 5.
Կ. Մ. ԳՆԻՎՈՎԱՆ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային 5.
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍՏԱՆ—11—12 ժ. կանանց հիւանդ.
Ի. Ֆ. ՊՐՈՏԱՍՏՎԻԶ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, ըմբի և կրծքի 5.
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայից 5.
Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՈ—1½—2½ ժ. ներքին և միատեսական 5.
ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ՝
Վ. Մ. ՄԱԽՎԻԼԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երեխայից 5.
Ա. Ն. ՇՊԱԿՈՎԱԿ—6—7 ժ. նեարդային (եւրկորարուժութիւն), վեներական և մորթի 5.
Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԻԵԱՆ—6½—7 ժ.
Տ. Ի. ՐՈՒԿԵՆԿՈ Տիւնիսիայում քիմիական և խոշորացուցական հետազոտութիւններ է անում մէկի, իւրի, արեան, կաթի և այլն:
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կոմիտէի) և օպերացիայի համար առանձին: Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
43—150 Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԻԵԱՆ

Մամուլի տակն է և շուտով լոյս կը տեսնի

ՀԱՅՈՑ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԲԱՆԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆ

(Կրեւնիական յօդուած)

Ա. ԳՐԻԳՈՅԿ

Հեղինակութիւն՝ ՌՈՒԲԵՆ ԲԵՐԲԵՐԵԱՆԻ

1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

ձ ա խ վ ու մ ե ն՝

Բ. Կ.

- 1) Լ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ՝ Այց Թիւրքաց Հայաստանին (սակաւաթիւ) 60
- 2) Լ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ՝ Ժողովրդի կրթութեան գործը մեզանում 20
- 3) Զ. Ս. ՄԻԼԼԻ՝ Ազատութեան մասին 1 20
- 4) Ս. ԱՆԵՏԻՔԵԱՆԻ՝ Բերանդայի դատը 80
- 5) Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ՝ Ազգայնացի բարբառը 2 — 1—12

ԱՆԻՐԿՈՎԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Մ ա ռ զ ա տ ա ռ № 1 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱ-ԳՈՒԻՑ գէպի ԹԻՖԼԻՍ ցերեկվայ 4 ժամին և 15 ժամին: Թիֆլիս է համարում առաւօտեան 8 ժամ 38 ժամին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ գէպի ԲԱԹՈՒՄ առաւօտեան 9 ժամ և 20 ժամին: Բ ա թ ու մ է համարում երեկոյեան 8 ժամ և 52 ժամին:

Մ ա ռ զ ա տ ա ռ № 3 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱ-ԳՈՒԻՑ գէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ երեկոյեան 10 ժամ 50 ժամին: Թիֆլիս է համարում երեկոյեան 5 ժամ և 9 ժամին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ գէպի ԲԱԹՈՒՄ՝ երեկոյեան 6 ժամ 10 ժամին: Բ ա թ ու մ է համարում առաւօտեան 7 ժամին:

Մ ա ռ զ ա տ ա ռ № 2 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱ-ԹՈՒՄԻՑ գէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ առաւօտեան 8 ժամ 30 ժամին: Թիֆլիս է համարում երեկոյեան 8 ժամ 30 ժամին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ գէպի ԲԱԹՈՒՄ է դուրս գալիս՝ երեկոյեան 9 ժամ 15 ժամին: Բ ա զ ու մ է համարում ցերեկվայ 12 ժամ 59 ժամին:

Մարդատար № 4 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ գէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ երեկոյեան 8 ժամ 40 ժամին: Թիֆլիս է համարում առաւօտեան 9 ժամ 55 ժամին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ գէպի ԲԱԹՈՒՄ է դուրս գալիս առաւօտեան 11 ժամ 20 ժամին: Բ ա զ ու մ է համարում առաւօտեան 5 ժամ 42 ժամին:

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Ս տ ա ջ վ ե լ և վ ա ճ ա ո Վ ու մ է՝

	Բ.	Կ.
«БРАТСКАЯ ПОМОЩЬ ПОСТРАДАВШИМЪ ВЪ ТУРЦИИ АРМЯНАМЪ» ժողովածուի երկրորդ ծագացրած հրատարակութիւնը, Գինը 3 ռ. 25 կ. ճանապարհախառով	3	75
ПОЛОЖЕНИЕ АРМАНЪ ВЪ ТУРЦИИ երկրորդ հրատարակութիւնը	1	—
ПОЛОЖЕНИЕ ДЪЛЪ ВЪ ТУРЕЦКОЙ АРМЕНИИ	—	35
ՍՈՒԱԿ երգարանի վերջին հրատարակութիւնը	1	—
ՍԱՅՏԱՌ-ՆԵՎԻՍ, Գերբ Հայկերեանի հրատարակ.	—	50

Պէտք է դիմել ուղղակի այս հասցեով՝ ТИФЛИСЬ, Центральная Книжная Торговля, իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Librairie Central. (ո.) 8—10

2—11

РАЗДАЮТСЯ

ДАРОМЪ ПОРТРЕТЫ

писанные карандашомъ—верселедомъ

Чтобы распространить въ Россіи свои прелестные портреты, писанные Карандашомъ—Верселедомъ, АРТИСТИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОРТРЕТОВЪ въ Парижѣ СОВЕРШЕННО БЕСПЛАТНО напишетъ всякому читателю или подписчику нашей газеты портретъ Карандашомъ—Верселедомъ большой цѣнности. Для того это объявление должно быть отрезано и прислано вмѣстѣ съ Вашей фотографіею, по которой Вашъ портретъ долженъ быть написанъ. въ опредѣленный 23-дневный срокъ, считая съ настоящаго числа журнала, и если лино предложитъ свою готовность рекомендовать наше Обществу между своими родственниками и знакомыми. Просимъ писать четко Вашу фамилію и адресъ на спинкѣ фотографіи и прислать ее черезъ почту подъ слѣдующимъ адресомъ: Mon TANQUEREY, Directeur de la SOCIÉTÉ ARTISTIQUE DE PORTRAITS, 9, rue de St-Petersbourg, Paris (France) — Парижъ (Франція). — Ваша фотографія будетъ Вамъ возвращена безъ поврежденія вмѣстѣ съ большимъ портретомъ, какъ только послѣдній будетъ готовъ.

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

ԵԾԺԵՆԻՍԻ ՊՈՍՏԱ

Երեսի մորթը կապեցնելու համար պոմադ. ոչնչացնում է շուտով երեսի վրա եղած կարմիր բիծերը և մուգները, այս միջոցը առաջ է բերում նաև երեսի թարմութիւն և գեղեցկութիւն: Գինը 1 ռ. 60 կ.

Elixir Mélange

Մազերը անցնելու և գլխի թեփը ոչնչացնելու հեղուկ, Գինը 2 ռ.

ԵԾԺԵՆԻ ՊՈՒՐՈՒՄ

սպիտակ, վարդագոյն և Բաշլ (Թուրքիայի ունեցողների համար). նա ամուր կերպով պահպանվում է մորթու վրա և բոլորովին անկասելի է աչքի համար, մորթուն տալիս է նոյնպէս խիտ կապուցութիւն, առաջութիւն և քնքշութիւն: Գինը 1 ռ. 20 կ.—1 ռ. 50 կ.

ԵԾԺԵՆԻ ԿԱՐՄԻՆ ԵՆԻԿ

հեղուկ վիճակի մէջ այտերին և ականջներին տալիս է բոլորովին բնական, վարդային գոյն, որ ոչ ցերեկվայ, ոչ երեքարակաւ լոյսից չէ փչանում: Գինը 1 ռ. 50 կ.

ՄԻՐՏԱՅԻՆ ԲԱԼՁԱՄ

(պուրրա հեղուկ վիճակի մէջ), տալիս է երեսին, վրին, ձեւերին քնքշող կապուցութիւն և մարմարեանման մաքրութիւն: նա ոչնչացնում է արեւաբոր մուգները, և մորթու վրա եղած ամեն մի անհարթութիւն և աղբղութիւն: Գինը 1 ռ. 75 կ.

ԳԻՆԱ. ԳԼԻՑԵՐԻՆԱՅԻՆ

գլխի պոմադ Պերուանական բաղամով եփած՝ մազեր պնդացնելու, խտացնելու և անցնելու համար: Գինը 2 ռ.

ԽԹՈՒՆԱՅԻՆ ՊՈՒՐՈՒՄ

նրա գործածութիւնից յետոյ ձեւերը ստանում են զարմանալի սպիտակութիւն և ձկուցութիւն: Գինը 1 ռ. 30 կ.

ՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԷՍՍԵՆՏԻԱ

բեղերի համար (Իրաւունքով) տալիս է նրանց անմիջապէս հարկաւոր ձեւ, ամրացնում է նրանց և նպաստում է նրանց արագ աճման: Գինը 75 կ.

ՆԵՐԿԵՐ ՄԱՋԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(Իրաւունքով), սե, չափաւարակաւոր և խարտեալ: Այդ ներկով ներկված մազերը պահպանվում են իրանց գոյնը 6 շաբաթվայ ընթացքում: Գինը 3 ռ.

Ծախվում է բոլոր գեղարարական և կոսմետիկական խանութներում: Գլխաւոր պահեստը՝ Բարձրագոյն հաստատված՝ գեղարարական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիս և Բագու:

(ո.) 49—50